

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-46>

УДК 336.71:65.012.12

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ІНДИКАТОРІВ ТА ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ НБУ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE BANKING SYSTEM ON THE BASIS OF INDICATORS AND ECONOMIC STANDARDS OF THE NBU AS INSTRUMENTS OF MONETARY REGULATION

Лінтур Інна Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8009-1392>

Демчик Світлана Михайлівна

магістр,
Мукачівський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2764-8830>

Lintur Inna, Demchyk Svitlana
Mukachevo State University

Стаття присвячена аналізу основних індикативних показників діяльності банківської системи України з ціллю оцінки її фінансової стійкості з метою монетарного регулювання. Охарактеризовано інструментарій регулювання банківської діяльності через фінансові індикатори економіки нормативи Національного банку України. Проаналізовано моніторинг та аналіз фінансових індикаторів фінансової стійкості банків, що дозволило сформулювати висновки про існуючі показники та ймовірність виникнення відхилень розвитку банківської системи, розробити пропозиції щодо застосування інструментів управління банківським сектором. Сформовано висновки про неефективну діяльність комерційних банків, внаслідок якої банки зазнають збитків та відбувається скорочення капіталу банків і триває тенденція до погіршення їх фінансової стійкості та ефективності діяльності.

Ключові слова: банківська система, індикатори фінансової стійкості, монетарне регулювання.

Статья посвящена анализу основных индикативных показателей деятельности банковской системы Украины для оценки ее финансовой устойчивости с целью монетарного регулирования. Охарактеризован инструментарий регулирования банковской деятельности через финансовые индикаторы экономики нормативы Национального банка Украины. Проанализированы мониторинг и анализ финансовых индикаторов финансовой устойчивости банков, что позволило сформулировать выводы о существующих показателях и вероятность возникновения отклонений развития банковской системы, разработать предложения по применению инструментов управления банковским сектором. Сформированы выводы о неэффективной деятельности коммерческих банков, в результате которой банки терпят убытки и происходит сокращение капитала банков, и продолжается тенденция к ухудшению их финансовой устойчивости, эффективности деятельности.

Ключевые слова: банковская система, индикаторы финансовой устойчивости, монетарное регулирование.

The article is devoted to the analysis of the main indicative indicators of the banking system of Ukraine in order to assess its financial stability for the purpose of monetary regulation. The tools of regulation of banking activity through financial indicators, economy, norms of the National Bank of Ukraine are characterized. The banking system of each state, regardless of its economic model and organization of public relations, plays a leading role in ensuring the movement of cash flows. The conclusion on expediency is formed implementation of a system of financial stability indicators, which cover all aspects and allow to assess the state of the subsystems included in the strategic

set of the mechanism of strategic management of the financial stability of the banking system. It was found that the banking system of Ukraine is currently in crisis. Overcoming the crisis is possible only if the economy as a whole stabilizes. Banks manage to maintain their liquidity only because they place their assets in primary and secondary reserves (cash, current accounts with the NBU), because they do not risk investing them in high-yield assets. The instability of national economies, the uneven economic development of individual countries, which are exacerbated by speculative operations of banks, lead to national banking crises and are the result of global financial shocks. The conclusion on expediency is formed implementation of a system of indicators of financial stability, which cover all aspects and allow to assess the state of the subsystems included in the strategic set of the mechanism of strategic management of financial stability of the banking system. The monitoring and analysis of financial indicators of financial stability of banks is analyzed, which allowed to draw conclusions about the existing indicators and the probability of deviations in the development of the banking system, to develop proposals for the use of management tools in the banking sector. Conclusions have been drawn about the inefficient activities of commercial banks, as a result of which banks suffer losses and the capital of banks is reduced and the tendency to deteriorate their financial stability and efficiency continues.

Keywords: banking system, indicators of financial stability, monetary regulation.

Постановка проблеми. Банківська система кожної держави, незалежно від її економічної моделі та організації суспільних відносин, відіграє провідну роль у забезпеченні руху грошових потоків. Стійкий розвиток економіки, в т. ч. її важливої ланки – банківської системи, є ключовою проблемою сучасності. Нестабільність національних економік, нерівномірність економічного розвитку окремих країн, які посилюються спекулятивними операціями банків, призводять до національних банківських криз та є наслідком світових фінансових потрясінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам фінансової стійкості банків та її оцінки присвячено праці багатьох провідних зарубіжних і вітчизняних учених та інших. Питанням стратегічного управління фінансовою стійкістю банківської системи присвячено роботи Коваленко В.В. [1] та Краснокутська О. [2], механізму управління фінансовою стійкістю комерційного банку належать наукові доробки Левицького В.В. [3], закордонний досвід впровадження вимог Базеля III та їх вплив на управління фінансовими ресурсами банку вивчав Торконяк Н.М. [4] та Задерей Н. [5]. Серед зарубіжних вчених фінансовий менеджмент банку вивчає Сінки Дж. [6], та інші вчені. Вивчення праць вказаних науковців дозволяє ґрунтовно підійти до дослідження сутності поставленого наукового завдання, а також виявити питання, що залишаються невирішеними.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз основних індикативних показників діяльності банківської системи України з ціллю оцінки її фінансової стійкості з метою монетарного регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління фінансовою стійкістю банківської системи входить до складу фінан-

сової безпеки держави через реалізацію грошово-кредитної безпеки. Зазначене, можна прослідкувати на основі розгляду систем індикаторів, які пропонують різні науковці.

Моніторинг та аналіз індикаторів дозволяють сформувати висновки про існуючі показники та ймовірність виникнення відхилень розвитку банківської системи, розробити пропозиції щодо застосування інструментів управління банківським сектором.

На наш погляд, індикатори оцінки фінансової стійкості банківської системи доцільно представити показниками двох рівнів (рис. 1).

Таким чином, можна стверджувати, що індикатори фінансової стійкості входять до складу загальної оцінки рівня фінансової безпеки держави. Національним банком України також розраховуються індикатори фінансової стійкості, котрі враховують сукупний вплив різних факторів та розрив між макроекономічною статистикою й мікропруденційною базою даних.

Індикатори фінансової стійкості – це показники поточного фінансового стану і стійкості фінансових установ країни та їхніх контрагентів із секторів корпорацій і домашніх господарств. Вони включають як агреговані дані по окремих установах, так і показники, що дають уявлення про ринки, на яких діють фінансові установи.

Серед, основних статистичних індикаторів фінансової стійкості банків НБУ виділено наступні:

- I1 – співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів;
- I2 – співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів;
- I3 – співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу;
- I4 – співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів;
- I6 – норма прибутку на активи;

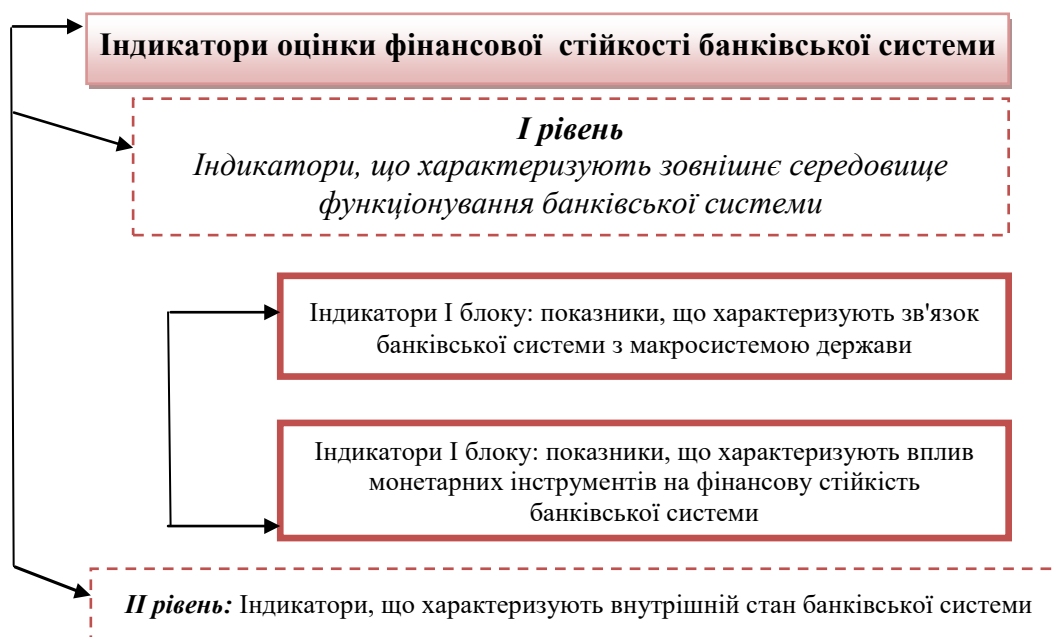

Рис. 1. Індикатори оцінки фінансової стійкості банківської системи [3]

17 – норма прибутку на капітал;
18 – співвідношення процентної маржі до валового доходу;
19 – співвідношення непроцентних витрат до валового доходу;
110 – співвідношення ліквідних активів до сукупних активів;
111 – співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань;
112 – співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу [7].

У таблиці 1 подано значення економічних нормативів капіталу, які встановлено НБУ, для комерційних банків.

Необхідно зазначити, що за аналізований період, деякі банки таки збільшили свій регу-

лятивний капітал, але це відбулося внаслідок впливання додаткових коштів власниками банків, з метою запобігання банкрутства фінансових установ.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (його рівень повинен бути не менше 10%) протягом вищезазначеного періоду зменшувався.

Ще станом на 01.01.2018 року він становив 18,26%; у 2019 р. – 15,6%; а станом на початок 2020 р. – 12,3%. Як бачимо, достатність капіталу знижується і це є досить несприятливим показником.

У таблиці 2 подано значення економічних нормативів ліквідності, які встановлено НБУ, для комерційних банків.

Таблиця 1

Значення економічних нормативів капіталу по системі банків України за 2016–2020 рр. (на початок року) [7]

Норматив	2016	2017	2018	2019	2020
Регулятивний капітал (млн. грн) Н1	178454	178908	204975	188948	129816
Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%) Н2	18,9	18,6	18,26	15,6	12,31

Таблиця 2

Значення економічних нормативів ліквідності по системі банків України за 2016–2020 рр. (на початок року) [7]

Норматив	2016	2017	2018	2019	2020
Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20%) Н4	58,48	69,26	56,99	57,13	78,73
Норматив поточної ліквідності (не менше 40%) Н5	70,53	79,09	80,86	79,92	79,98
Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60%) Н6	94,73	90,28	89,11	86,14	92,87

Норматив миттєвої ліквідності встановлюється з метою контролю за спроможністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі на кореспондентських рахунках), його рівень повинен бути не менше 20%. Норматив поточної ліквідності встановлюється для визначення збалансованості термінів і сум ліквідних активів та зобов'язань банку, нормативне значення повинно бути не менше 40%.

Протягом останніх років цей норматив становив відповідно 80,86%; 79,91%; 79,98%. Тобто, не дивлячись на те, що динаміка нормативу має негативну тенденцію, він залишається у межах допустимого рівня.

Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, його рівень має бути не менше 60%.

Аналіз нормативу короткострокової ліквідності показує, що станом на початок 2018 року його рівень становить 89,11%, на початок 2019 р. – 86,14%, на початок 2020 р. – 92,87%, тобто всі показники залишаються в межах норми.

Таблиця 3 демонструє значення нормативів ризику по системі банків України за 2008–2016 рр.

Норматив великих кредитних ризиків за останні три роки зріс майже вдвічі із 172,05 на початок 2018 р. до 364,14 у 2020 р. Це свідчить про підвищення ризикованості кредитної діяльності та погіршення якості сукупного кредитного портфеля.

Норматив загальної суми інвестування встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання (прямого чи опосередкованого) коштів банку до статутних капіталів будь-яких юридичних осіб, що може призвести до втрати капіталу банку. Цей норматив характеризує використання

капіталу банку для придбання акцій будь-якої юридичної особи і є непрямим показником активності інвестиційної діяльності банків.

У 2017 році цей показник мав значення 3,48% (при нормі не більше 60%), а у 2020 р. впав до 1,1%. Це свідчить про припинення інвестиційної діяльності банку (див. табл. 4).

Все це у сукупності із погіршенням якості кредитного портфелю й призвело до зниження рентабельності. Адже основний дохід банкам приносить кредитно-інвестиційна діяльність.

Показник рентабельності активів станом на 01.01.2018 р. становив 0,12%; станом на 01.01.2019 р. він має від'ємне значення та дорівнює – 4,07%; станом на 01.01.2020 р. рентабельність активів також має від'ємне значення та негативну тенденцію до зниження – 8,58%.

Таким чином, можна зробити висновки про неефективну діяльність комерційних банків. Банки зазнають збитків, внаслідок чого скорочується капітал банків і триває тенденція до погіршення їх фінансової стійкості та ефективності діяльності.

Загалом банкам вдається підтримувати ліквідність на належному рівні за рахунок того, що в структурі активів переважають активи в первинні та вторинні резерви – вони є ліквідними, але не прибутковими. Обсяг прибуткових кредитних та інвестиційних операцій суттєво знизився і це проблеми не окремих банків, а загалом вітчизняної банківської системи. Криза є системною, і подолати її неможливо без втручання державних механізмів стабілізації.

Надійність банку є складовою фінансової стійкості, яка у свою чергу свідчить про наявність певних умов для ефективного використання ресурсів протягом тривалого періоду.

Отже, наразі банківська система України знаходиться в кризовому стані. Подолання

Таблиця 3

Значення економічних нормативів ризику по системі банків України за 2017–2020 рр. (на початок року) [7]

Норматив	2017	2018	2019	2020
Норматив максимального ризику на одного контрагента (не більше 25%) Н7	22,10	22,33	22,01	22,78
Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу) Н8	172,91	172,05	250,04	364,14

Таблиця 4

Значення економічних нормативів інвестування по системі банків України за 2017–2020 рр. (на початок року) [7]

Норматив	2017	2018	2019	2020
Норматив загальної суми інвестування (не більше 60%) Н12	3,48	3,15	2,97	1,1

кризи можливе лише за умов стабілізації економіки в цілому. Банкам вдається втримувати свою ліквідність лише через те, що вони розміщують свої активи у первинні та вторинні резерви (готівку, кошти на поточних рахунках у НБУ), тому що не ризикують вкладати їх у високодохідні активи. Ті ж банки, що не зменшують обсягів кредитування, поступаються якістю кредитного портфеля.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. За результатами проведеного дослідження можна сформулювати висновки, що низька якість кредитного портфелю банку здатна підвищувати його ризиковість та, як наслідок, призводити до формування резервів під заборгованості які його формують. Це в

свою чергу тягне за собою виникнення фінансових збитків. В наслідок ситуації, яка складається на теренах сучасної економіки України, інвестиційна діяльність майже всього банківського сектору заморожена. Виникає ситуація слабкого нагромадження депозитних ресурсів та, відповідно, ризиковості процесів кредитування, оскільки воно в таких умовах є проблематичним. В наслідок падіння економіки суб'єкти господарювання не можуть дозволити собі обслуговування кредитів. Банка залишається лише надання споживчих кредитів, проте і тут є несприятливі умови, оскільки відбувається падіння доходів на душу населення. Виникає замкнута ситуація, перспективою розв'язку якої є більшою мірою вихід економіки із кризи та відновлення росту ВВП.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 228 с.
2. Краснокутская О. Влияние новых требований Базель-3 для Украины неоднозначно. URL: <http://ru.unicredit.ua/news/view/216>
3. Левицький В.В. Управління фінансовою стійкістю комерційного банку. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/
4. Торкoniaк Н.М. Закордонний досвід впровадження вимог Базеля III та їх вплив на управління фінансовими ресурсами банку. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2011. Випуск 8(29). Ч. 4. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_4/37.pdf
5. Задерей Н. Капитальные реформы Базеля. URL: <http://www.expert.ua/articles/9/0/8236>
6. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Пер. с англ. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2007. 1018 с.
7. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua/>

REFERENCES:

1. Kovalenko, V.V. (2010) Strategichne upravlinnya finansovoyu stiykisty bankivskoi sistemi: metodologiya i praktika [Strategic management of financial stability of the banking system: methodology and practice]. Sumi: DVNZ «UABS NBU».
2. Krasnokutskaya, O. (2010) «The impact of new requirements of Basel 3 is ambiguous for the Ukraine». Available at: <http://ru.unicredit.ua/news/view/216> (accessed 15 May 2015).
3. Levytskyy, V. (2011) Upravlinnya finansovoyu stiykisty komertsyynoho banku [Management of financial stability of a commercial bank]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya "Ekonomichni nauky"*.
4. Torkonyak, N.M. (2011) «Foreign experience of implementing of the requirements of Basel III and their impact on the financial resources management of the bank». *Ekonomichni nauky*, [Online], vol. 8(29). Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_4/37.pdf (accessed 20 April 2014).
5. Zaderey, N. (2010) «Capital reforms of Basel». Available at: <http://www.expert.ua/articles/9/0/8236> (accessed 15 May 2015).
6. Ofitsynyy sayt Natsionalnoho banku Ukrayiny (2015–2020). Available at: <http://www.bank.gov.ua/>
7. Sinki, J. (2007) Finansovyy menedzhment v kommercheskom banke i v industrii finansovykh uslug [Financial management in commercial banks and in the financial services industry]. Moscow: Alpina Biznes Buks.